

Σκοτεινή οπισθοδρόμηση



ΤΟΥ ΗΛΙΑ Γ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Το υπουργείο Δικαιοσύνης διακηρύσσει ως σκοπό του νομοσχεδίου την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2024/1226 της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με την παραβίαση των κυρώσεων ή άλλων περιοριστικών μέτρων που επιβάλλει η ίδια.

Η ενσωμάτωση της Οδηγίας επιχειρείται εν τούτοις με πρόχειρο και κακότεχνο τρόπο. Πολλές διατάξεις του νομοσχεδίου, το οποίο δεν συνέταξε νομοπαρασκευαστική επιτροπή αλλά ομάδα ενδοθίδων συνεργατών, αντιγράφουν απλώς τις προβλέψεις της Οδηγίας χωρίς συστηματική ένταξη και συντονισμό τους με τις ήδη ισχύουσες εθνικές ρυθμίσεις, ενώ ενδημεί αδόκιμη ορολογία και περιττολογία. Επιπλέον, οι θεσπιζόμενες ποινές και άλλες κυρώσεις υπερακοντίζουν άσκοπα το κυρωτικό πλαίσιο της Οδηγίας εκθέτοντας τη χώρα μας σε τιμωρητική πλειοδοσία.

Στη δική μας έννομη τάξη ποινική ευθύνη με καταλογισμό ενοχής υπέχουν μόνο τα φυσικά πρόσωπα, ενώ ευθύνη αυτού του είδους δεν αναγνωρίζεται για τα νομικά πρόσωπα. Για τα τελευταία ισχύει πυκνό πλέγμα δραστικών διοικητικών κυρώσεων (πρόστιμα, αποκλεισμός από διαγωνισμούς, ανάκληση αδείας κ.ά.).

Η Οδηγία δεν επιβάλλει στα κράτη-μέλη τη θέσπιση ποινικής ευθύνης των νομικών προσώπων. Σύμφωνα με το Προοίμιό της, «τα κράτη μέλη των οποίων το δίκαιο δεν προβλέπει την ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι το δίκαιό τους προβλέπει αποτελεσματικά, αποτρεπτικά και αναλογικά είδη και επίπεδα μη ποινικού χαρακτήρα κυρώσεων». Αντί λοιπόν ο επίδοξος νομοθέτης να προσαρμόσει το υπάρχον πλαίσιο μη ποινικών κυρώσεων, επιχειρεί, αποσπασματικά και χωρίς περίσκεψη, την ασύμβατη με την έννομη τάξη μας ποινική τιμωρία των νομικών προσώπων.

Ανεξήγητη είναι και η απόπειρα περικοπής του θεμελιώδους δικαιώματος των υπόπτων και κατηγορουμένων να έχουν εγκαίρως πρόσβαση στη δικογραφία που τους αφορά. Ο ύποπτος ή κατηγορούμενος αδυνατεί να υπερασπιστεί εαυτόν εάν δεν γνωρίζει

σε ποια αποδεικτικά στοιχεία και ισχυρισμούς βασίζονται οι υπόνοιες εις βάρος του. Ο αποκλεισμός του από τη δικογραφία εμποδίζει την εισφορά εκ μέρους του αποδείξεων που επιτρέπουν τον έλεγχο της βασιμότητας της κατηγορίας και την εύρεση της ουσιαστικής αλήθειας.

Στην Αιτιολογική Έκθεση του νομοσχεδίου αναφέρεται ότι η προτεινόμενη ρύθμιση «εναρμονίζεται με τα άρθρα 7 και 8 της Οδηγίας 2012/13/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών».

Πρόκειται για προφανή παρανόηση: Τα κράτη-μέλη δεν έχουν καμία υποχρέωση «εναρμόνισης» υποβιβάζοντας το υψηλότερο επίπεδο προστασίας που παρέχει η νομοθεσία τους στο δικαίωμα ενημέρωσης. Αντιθέτως, στο άρθρο 10 της Οδηγίας διακηρύσσεται πανηγυρικά ότι καμία διάταξή της «δεν επιτρέπεται να εκληφθεί ότι περιστέλλει τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στο δίκαιο οποιουδήποτε κράτους μέλους που παρέχει υψηλότερο βαθμό προστασίας».

Παρόμοια διάταξη είχε περιληφθεί στο άρθρο 12 του ν. 4236/2014, κατά παρανόηση, και τότε, του περιεχομένου της Οδηγίας. Η διάταξη αυτή, η οποία καταργήθηκε το 2019, δεν εφαρμόστηκε στην πράξη, διότι αντέβαινε στο άρθρο 10 της Οδηγίας και ήταν, επομένως, ανίσχυρη.

Με το νομοσχέδιο επιχειρείται, παραδόξως, η επαναφορά της άστοχης αυτής ρύθμισης, χωρίς μάλιστα να μνημονεύεται κάποια υπόθεση στην οποία η άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος των κατηγορουμένων να έχουν πρόσβαση στη δικογραφία προκάλεσε προβλήματα στην ανακριτική διαδικασία, την εθνική ασφάλεια ή έπληξε κάποιο δημόσιο συμφέρον.

Η περικοπή θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ποινική διαδικασία δεν υπηρετεί αλλά βλάπτει σοβαρά το δημόσιο συμφέρον και παραπέμπει σε σκοτεινές εποχές ανελευθερίας. Τυχόν αναβίωσή της θα συνιστούσε ασυγχώρητη οπισθοδρόμηση.

Ο Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος είναι μέλος καθηγητής της Νομικής Σχολής Αθηνών, πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Ποινολόγων